

Taidepolku yhteisöllisyyden ja osallisuuden tu- kijana sijaishuollossa

Johanna Vuorela

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Taidepolku yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukijana sijaishuol- lossa

Johanna Vuorela
Sosionomi
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2024

Tämä opinnäytetyö on Lemmilän koulun toiveiden ja tarpeiden pohjalta koottu ja toiminnallisenä kehittämistyönä luotu Taidepolku menetelmä. Taidepolku menetelmän tarkoitus on toimia työvälineenä Lemmilän koulun oppilaiden ja kouluyhteisön ryhmäytymisen ja yhteisöllisyyden tukijana, osallisuuden vahvistajana sekä yhteisen dialogin ja vuorovaikutuksen vahvistajana ja kehittäjänä. Tavoitteena Taidepolku menetelmällä on jäädä työkaluksi Lemmilän kouluun.

Opinnäytetyön teoreettisina viitekehyksinä toimivat kulttuurihyvinvointi, palvelumuotoilu, vuorovaikutus, pedagoginen tuki, taide ja vaikuttaminen, motivaatio, psyykinen hyvinvointi ja oppiminen sekä dialogisuus.

Luovan toiminnan tuominen opinnäytetyön aiheeksi perustuu työssä tehtyihin havaintoihin ja kokemuksiin vuosien työssä lastensuojelun ja sijaishuollon kentällä, sekä ideapakan luomaan nelivaiheiseen palvelumuotoiluprosessiin. Luovat menetelmät ja luova-ajattelu ovat luontainen osa ohjaajan työtä. Yhteistyötä Lemmilän koulun kanssa oli luontevaa jatkaa, koska yhteys oli jo olemassa. Yhteys oli luotu jo aiempien kohtaamisten kautta, joita olivat hyvinvointipäivän järjestäminen keväällä -22 sekä työharjoittelun kehittämistyönä toteutettu taideopetus kokonaisuus elokuussa -22.

Yhteistyö taidekeskuksen ja sen taidekasvattajien kanssa, sekä Lemmilän koulun oppilailta ja opettajilta saatu positiivinen ja kannustava palaute vahvistivat jo työn kautta saatua kokemusta luovan työn merkityksestä ja sopivuudesta sijaishuoltoon. Koulu on nuorille luontainen toimintaympäristö vastaanottaa uusia ja omalta mukavuusalueelta pois olevia asioita.

Taidepolku menetelmä hahmottui lopulliseen kontekstiinsa, kun tutustuin Hyvinkäällä sijaitsevaan Palas-taidepolkuun kesällä -23. Taidepolun aiheet teoksiin tulivat omista havainnoista lastensuojelussa, sijaishuollossa ja yhteisön sisällä kohdattavista arjen haasteista.

Asiasanat: 3 - 5 kappaletta pilkulla eroteltuna, pienillä alkukirjaimilla

lastensuojelu, pedagoginen tuki, taidepolku menetelmä, vuorovaikutus, taide ja vaikuttaminen

This thesis was carried out based on the wishes and needs of the Lemmilä school and was created as a functional development project of the Art Path method. The purpose of the Art Path method is to act as a tool to support grouping and foster a sense of community among the school's students and the school community, to strengthen inclusion, and to strengthen and develop common dialogue and interaction. The objective is to incorporate the method as a tool in Lemmilä school.

The theoretical framework of the thesis includes cultural well-being, service design, interaction, pedagogical support, art and influence, motivation, psychological well-being and learning, and dialogue.

The choice of creative activities as the topic of the thesis is based on observations and experiences from years of working in child protection and foster care, as well as the four-step service design process created by the Idea Pack. Creative methods and creative thinking are an inherent part of working as a supervisor. It was natural to continue collaboration with the Lemmilä school, as the connection had already been established through previous encounters, such as the organisation of a well-being day in spring 2022 and the development of an art education package in August 2022.

The cooperation with the art center and its art educators, as well as the positive and encouraging feedback from the students and teachers at the Lemmilä school, reinforced the experiences of the importance and suitability of creative work in foster care. School is a natural environment for young people to encounter new concepts that extend beyond their comfort zone.

The Art Path method took shape in its final context when the author became acquainted with the Palas Art Trail in Hyvinkää in the summer of 2023. The themes for the artworks were inspired by observations of everyday challenges in child protection, foster care and within the community.

Keywords: 3 - 5 keywords separated with COMMA

foster care, pedagogical support, art path method, interaction, art and influence

Sisällys

1	<i>Johdanto</i>	11
2	<i>Yhteistyö Lemmilän koulun kanssa</i>	12
2.2	Kulttuuriset oikeudet	13
2.3	Taide hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tukena	13
2.4	Taide antaa kanavan vaikuttamiselle	14
2.5	Taide sopii myös sijaishuoltoon.....	14
3	<i>Pedagoginen tuki – laadukkaan opetuksen ja koulutuksen arvoperusta</i>	15
3.1	Pedagoginen arvio	16
3.2	Tehostettu tuki	16
3.3	Pedagoginen selvitys.....	17
3.4	Erityisen tuen päätös ja erityinen tuki	17
3.5	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma – HOJKS	17
4	<i>Ryhmytyminen luo yhteisön ja turvan</i>	18
4.1	Toimiva vuorovaikutus.....	18
4.2	Sosioemotionaalinen oppiminen.....	19
4.3	Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen	20
4.4	Kouluyhteisö oppilaiden hyvinvoinnin kasvualustana.....	20
4.5	Turvaa ja huolenpitoa koulun arkeen	20
5	<i>Lemmilässä koulunkäynti luo arjen perustan</i>	22
5.1	Palvelumuotoilu sopii koulun ja lastenkodin yhteistyön tiivistämiseen	22
5.2	Dialogisuus kehittää sekä vuorovaikutusta, että sosiaalisia suhteita.....	23
5.3	Dialogiset työtavat tuovat uutta näkökulmaa.....	23
6	<i>Taidepolku</i>	24
6.1	Opettaja tekemisen ohjaimissa	27

6.2	Taidepolun taustaa.....	27
6.3	Taide motivaattorina.....	28
6.4	Motivaatio rakennetaan yhdessä	29
7	<i>Eettisyys ja luotettavuus</i>	29
6.3	Palaute Lemmilän koulusta	31
6.4	Omaa pohdintaa	31
	Lähteet:.....	32

1 Johdanto

Idea tähän opinnäytetyö aiheeseen on oikeastaan monen asian summa. Olen työskennellyt lastensuojelun akuutissa kriisityössä vastaanotto- ja arviointiosastoilla sekä Vantaalla että Helsingissä seitsemän vuotta. Työssäni olen päässyt kohtaamaan lapsia ja nuoria akuuteissakin kriisitilanteissa ja monet ovat kokeneet elämässään monenlaista vaille jäämistä, turvattu- muutta ja he ovat saattaneet jäädä kokonaan vaille aidon kohtaamisen ja nähdyksi tulemisen kokemusta. Yhdessä tekeminen onkin osoittautunut oivaksi työvälineeksi monet kerrat, eikä sen aina ole tarvinnut olla leipomishetkeä kummempaa. Näissä hetkissä lapsi tai nuori on kokenut tullessa kohdatuksen yhteisen hetken, siinä käydyn dialogin ja tekemisen kautta.

Tämän opinnäytetyön aihe Taidepolku menetelmä, joka on toiminnallinen kehittämistyö tuke- maan Lemmilän koulun yhteisöllisyyttä, ryhmäytymistä sekä osallisuutta hauskan ja mukavan tekemisen kautta. Taide menetelmänä antaa kaikille mahdollisuuden onnistua omalla käden- jäljellään. Taiteessa ei ole yhtä tapaa tehdä oikein, kuten esimerkkinä ”kalaparvi”, jonka luokka tekee yhteisöllisenä työnä puukäsitöissä, kuvataksaan luokan yhteisöllisyyttä ”kalapar- vella”. Mielikuvituksen kalaparvi voi olla vaikka 20 täysin eriväristä kalaa ja silti kokonaisuus on eheä, yhdistävä, kaikki salliva, erilaisuutta hyväksyvä ja täydellinen. Taidepolku koostuu useammasta tällaisesta tarkoin mietitystä ja -toteutetusta aihekokonaisuudesta, joka voidaan sijoittaa monenlaiseen ympäristöön. Taidepolku voidaan koota luontoon, urbaaniin ympäris- töön tai sisätiloihin ja sen avulla voidaan käsitellä hyvin erilaisia asioita, tässä vain yhteisön oma luovuus ja innovatiivisuus ovat rajana.

Tämän opinnäytetyön Taidepolku-menetelmä sijoitetaan Lemmilän koulun lähiluontoon ja toi- mintaympäristöön siksi, että sen avulla voidaan tukea uusien nuorten integroitumista erityis- koulun arkeen ja ympäristöön yhdessä opettajan ja lastenkodin henkilökunnan kanssa. Lasten- kodin ja Lemmilän koulun yhteiseen toimintaympäristöön toteutettu Taidepolku antaa par- haimmillaan yhteisen kokemuksen, auttaa ryhmäyttämään uusia nuoria osaksi yhteisöä, antaa osallisuuden kokemuksen, auttaa motivaation löytymisessä mukavan tekemisen kautta ja tar- joaa oppimiskokemuksen Taidepolun aiheeksi valitusta sisällöstä. Lisäksi se tuo lastenkodin aikuiset entistä lähemmäksi kouluarkea ja antaa näin mahdollisuuden tiivistää yhteisössä ta- pahtuvaa kasvua ja kasvatusta, vahvistaen samalla yhteisön sisäistä dialogia.

Tässä opinnäytetyössä Taidepolku menetelmä toimii työvälineenä ryhmäytymisen syntymi- sessä yhdessä Lemmilän koulun opettajien ja lastenkodin aikuisten kanssa, luoden tilan, ajan, paikan ja tunnelman, jossa Lemmilän koulun oppilaiden muodostaman ryhmän ajattelun edel- lytykset on maksimoitu taiteen keinoin.

2 Yhteistyö Lemmilän koulun kanssa

Lemmilän koulu on noin 12 oppilaan peruskoulu, joka kuuluu hallinnollisesti Hyvinkään sivistystoimen ja Puolimatkan koulun alaisuuteen. Lemmilän koulu sijaitsee Hyvinkäällä kauniin Ridasjärven rannalla ja tarjoaa opetusta sijaishuollon asiakkaille, joilla on koulunkäynnin ja oppimisen haasteita.

Yhteistyö Lemmilän koulun kanssa alkoi keväällä 2022, jolloin työstin työnkehittämisen harjoittelun tiimoilta kehittämistyönä demona taidekeskuksen laadukasta taideopetusta Lemmilän koulun oppilaille. Lemmilän koulun oppilaat ottivat taideopetuksen vastaan hyvin ja olivat innokkaina mukana kaikissa neljässä opetuskerrassa. Tuon kokemuksen pohjalta ehdotin yhteistyötä Lemmilän koulun erityisluokanopettajan Tiina Lesosen kanssa, jonka idea Taidepolku oli.

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyönä Lemmilän koulun tarpeisiin tehty Taidepolku menetelmä, jonka tarkoitus on jäädä työvälineeksi Lemmilään. Tavoite Taidepolku menetelmällä on olla tukemassa Lemmilän koulun ja -lastenkodin yhteistyötä, yhteisöllisyyttä sekä osallistaa oppilaita vaikuttamaan omaan ja koulu yhteisön hyvinvointiin. Taidepolku luo tilaa nuorten vaikuttamiselle sekä koko Lemmilän yhteisön yhteisen dialogin kehittämiseksi ja vahvistamiselle.

2.1 Taide ja kulttuuri hyvinvoinnin tukena

Taiteen ja kulttuurin käyttämistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on pikkuhiljaa alettu tunnustaa myös ammattilaisten keskuudessa ja hyväksi havaituista hoitoprosesseista ja hoitokäytänteistä alkaen olla jo paljon näyttöä. Taiteen tuomat positiiviset vaikutukset puolestaan kaikenikäisiin ja siksi aihe koskettaa laajasti lääkärinkuntaa. Kulttuurihyvinvointi käsitteenä vakiintui 2010-luvulla suomenkieliseksi kattokäsitteeksi puhuttaessa taiteen ja kulttuurin tuomista hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista sekä laajemmin ihmisten kulttuurisista oikeuksista. Termi viittaa yksilöllisesti sekä yhteisöllisesti jaettuun ymmärrykseen siitä, miten kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia ja ovat sitä kautta yhteydessä terveyteen. Itsessään käsite onkin laaja, kattaen inhimillisen kokemusmaailman, tavat, tottumukset ja ihmisoikeuksiin liittyvät humanistiset ja kulttuuriset oikeudet. Turun ammattikorkeakoulun tekemän määrittelyn mukaan kulttuurihyvinvointi tarkoittaa yksilön omaa kokemusta taiteen ja kulttuurin yhteyksistä hänen omaan tai muiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä ilmiötä, jossa taiteella ja kulttuurilla on yhteys terveyteen ja hyvinvointiin ja alaa, joka tutkii, kehittää sekä kouluttaa tähän liittyviä toimintatapoja ja osaamista. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 17.)

2.2 Kulttuuriset oikeudet

Kansalaisten kulttuuriset oikeudet turvataan kuntien kulttuuritoimintalaissa (166/2019) ja se on tullut voimaan 1.3.2019. Lain (166/2019) 1§ määrittää tavoitteeksi: tukea ihmisten omia mahdollisuuksia luovaan ilmaisuun ja toimintaan, kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen. Edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen. Vahvistaa väestön hyvinvointia, terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin. Luoda edellytykset paikallisen sekä alueellisen elinvoiman kehittymiselle ja sitä tukevalle luovalle toiminnalle taiteen ja kulttuurin keinoin.

Laki (166/2019) määrittää myös kunnilta vaaditut tehtävät ja niiden onkin järjestettävä kulttuuritoimintaa ja tämän toteuttamiseksi kuntien tulee toimia 3§ seuraavasti: edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta sekä monipuolista käyttöä. Luoda edellytykset ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle sekä edistää kulttuurin ja taiteen harrastamisen lisäksi niihin liittyvää kansalaistoimintaa. Tarjota mahdollisuuksia taiteen ja kulttuurin eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen. Lisäksi sen tulee edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa. Sen tulee myös edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa. Lisäksi sen tulee edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa sekä toteuttaa muita taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä toimia. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 20.)

2.3 Taide hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tukena

Taiteen keinoin voidaan vaikuttaa terveyden edistämiseen psyykkisten ja fyysisten sairauksien sekä syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä, samoin myös akuuttien ja kroonistuneiden sairauksien hoidossa ja kuntoutuksissa. Kysymyksessä onkin yksilön merkityksellisen elämän ja elämänhallinnan tukemisesta. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 19.)

Taidetoiminta mahdollistaa ihmisten välisen inhimillisen kohtaamisen ja sen avulla voidaan ratkoa elämän laatiun, merkityksellisyyteen, yksinäisyyteen tai toivoon liittyviä haasteita. Asiakkaiden kulttuurisista oikeuksista huolehtiminen on myös tärkeä osa sosiaali- ja terveydenhuoltoa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 21.) Kulttuurihyvinvointiin liittyvä työ on monialaista ja tarvitseekin tuekseen toimialat ylittäviä työryhmiä, kuten tässäkin opinnäytetyössä on suunniteltu.

2.4 Taide antaa kanavan vaikuttamiselle

Taiteen keinoin voidaan esimerkiksi siirtää arvoja, edistää yhteistoimintaa sekä motivoida nuoria toimintaan. Taiteella ja kulttuurilla on itseisarvon lisäksi ominaisuus antaa kanava, jolla ihminen voi ilmaista itseään, ja tästä seuraa hyvinvointia.

Osallistuminen, osallisuus, vaikuttaminen ja kansalaisuus ovat olleet 2000-luvuin tärkeimpiä teemoja suomalaisessa nuorisotyössä. Ne ovat olleet ydin teemoja lukuisissa ylikansallisissa, kansallisissa sekä alueellisissa hankkeissa ja eritelty hankkeiden turvaksi organisoiduissa tutkimuksissa sekä toistettu akateemisissa puheissa ja poliittisissa blogeissa.

Taiteen avulla on toteutettu monenlaisia sosiaalipedagogiseen viitekehykseen perustuvia hankkeita esimerkiksi asuinalueilla, joilla on ollut havaittavissa segregatiota. Näissä hankkeissa ja projekteissa on otettu nuoret mukaan vaikuttamaan omaan ympäristöön, päätöksen tekoon ja häntä itseään koskeviin päätöksiin. (Honkkanen 2009, 103.)

Taidepolku antaakin Lemmilän koulun oppilaille mahdollisuuden vaikuttaa oman kouluyhteisönsä ryhmäytymiseen, uusien aloittavien oppilaiden ottamiseen osaksi yhteisöä sekä pohtimaan oman kouluyhteisön hyvinvointia ja oppimista. Lemmilän koulun oppilaat ovat sijaishuollon asiakkaita ja suorittamassa peruskouluaan vahvasti tuetussa ympäristössä. Myös nuorisolaki (1258/2016) velvoittaa meitä seuraavin tavoittein: edistää nuorten osallisuutta, vaikutusmahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Meidän tulee tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista. Lisäksi meidän tulee edistää nuorten harrastamista, toimintaa kansalaisyhteiskunnassa sekä tukea nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa ja oikeuksien toteutumista. Meidän tulee myös parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja, joiden tavoitteen toteutumisessa lähtökohtina ovat: kestävä kehitys, terveet elämäntavat, ympäristön ja elämän kunnioittaminen sekä monialainen yhteistyö.

2.5 Taide sopii myös sijaishuoltoon

Valtiotieteiden tohtori ja erikoistutkija Päivi Känkänen kertoo terveyden ja hyvinvoinninlahtoksen kanssa 2013 tekemässään tutkimuksessa ”Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia” siitä, miten näkee taiteen liikkeelle panevan voiman ennemmin mahdollisuutena kuin esteenä lastensuojelun kehittämistyössä. Känkänen kertoo, miten taiteen keinoin näkyväksi tekeminen paljastaa usein vallitsevien käytäntöjen epäkohdat ja ravistelee työntekijöiden asenteita. Känkänen puhuu tutkimuksessaan myös siitä, miten ajattelun ja toimintatapojen muuttaminen luovuutta ja kiireettömyyttä vaalivaksi edellyttää pitkäjänteistä kehittämistyötä sekä asenneilmaston muutosta, jotta tärkeää työtä voidaan uudelleen organisoida. Känkänen tuo esiin myös näkökulman siitä, miten lapsen tai nuoren

kokonaisvaltainen ja sensitiivinen kohtaaminen sekä tarpeita kohti virittäytyminen vaatii kannottoa siihen, järjestykö hänen tarvitsemansa tila ja aika ja onko kiire pysäytettävissä. Känkänen toteaaakin, että taidelähtöisten työkäytäntöjen lisäämiseksi ja vakiintuneen aseman saavuttamiseksi lastensuojelun toimintakäytänteissä tarvitaan muutosvalmiutta, yhteneväisempiä näkemyksiä, lisäresursseja, koulutusta sekä käytäntö lähtöistä tutkimusta, jota koen tämänkin opinnäytetyön edustavan.

3 Pedagoginen tuki - laadukkaan opetuksen ja koulutuksen arvoperusta

Opetusala pohjautuu kasvatustieteeseen ja tarkemmin sanottuna pedagogiikkaan ja sillä tarkoitetaan periaatteita ja menetelmiä, joilla opetus suunnitellaan ja järjestetään. Näkökulma tässä opinnäytetyössä on erityispedagoginen, jolla yhdistetään kasvatustieteen työkalupakkiin erityispedagogiikan monet keinot ja menetelmät tukemaan jokaista oppilasta iästä, kehitystasosta, luokka- tai kouluasteesta huolimatta. Pedagoginen prosessi sisältää oppilaan havainnoinnin, pedagogisen suunnittelun, tuen suunnitelmien kirjoittamisen, suunnitelman toteutumisen sekä toteutuksen arvioinnin peruseriaatteita. (Sandberg 2021, 19.)

Laki perusopetuksen muuttamisesta (642/2010) tuli voimaan vuoden 2011 alusta ja tähän lakiin lisättiin aiemman kaksijakoisen - yleisen ja erityisen - tuen väliin kolmas, tehostetun tuen porras sekä käytännön perusteet sen käyttämiselle. Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (1287/2013) on olennainen asiakirja tuen lainsäädännön ohella oppilaitoksissa ja ohjaa oppilashuollon järjestämistä.

Lemmilän koulussa pedagoginen tuki tarkoittaa nuorelle koko yhteisön tukea koulunkäynnin haasteissa ja motivaation puutteessa. Kaikilla oppilailta on omat henkilökohtaiset oppimisen tavoitteet sekä suoritettavien aineiden kokonaisuudet suhteessa peruskoulun oppimäärään. Kaikilla Lemmilän koulun oppilailta on taustallaan haasteita koulunkäynnissä ja motivaatiossa, lisäksi haasteita voi olla myös oppimisessa, sosiaalisissa suhteissa tai omaehtoisessa käyttäytymisessä. Lemmilässä he saavat erityiskoulun ja lastenkodin vahvan ammatillisen tuen ja osaaamisen lisäksi mahdollisuuden oppia yhteisöllistä toiminnallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Lemmilän koulussa toteutetaan Hyvinkään kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmaa, joka on laadittu Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymän Perusopetuksen opetussuunnitelman täydentäväksi, kaikkia Hyvinkään suomenkielisiä peruskouluja koskevaksi asiakirjaksi Hyvinkään kaupungin yleinen opetussuunnitelma. (hyvinkää.fi)

Jokaisen lapsen ja nuoren tulee saada kokea oppimisen iloa, innostuneisuutta sekä myönteisiä tunnetiloja, joiden avulla rakennetaan myönteistä identiteettiä. (Sandberg 2021, 20-22.)

3.1 Pedagoginen arvio

Pedagoginen arvio tehdään oppilaalle silloin, kun yleisen tuen keinoja on jo laajasti hyödynnetty ja ne eivät kuitenkaan riitä. Pedagogisessa arviossa arvioidaan tarvitseeko oppilas yleistä tukea vahvempaa ja moninaisempaa, tehostettua tukea. Pedagogisessa arviossa tuodaan esiin moninäkökulmainen oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne, jota tarkastellaan koulun, oppilaan ja huoltajan näkökulmasta. pedagogisessa arviossa ilmoitetaan millaisia yleisen pedagogisen tuen muotoja ja menetelmiä kaikki aikuiset ovat oppilaan kanssa johdonmukaisesti käyttäneet ja miten ne ovat toimineet ja vaikuttaneet oppimiseen koulunkäynnin tukena. Lisäksi pedagogisessa arviossa tuodaan esiin lapsen tai nuoren kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät tuen tarpeet. Arviossa otetaan kantaa siihen, millaisista pedagogisista tukitoimista, ohjauksellisista ja opiskelijahuoltoon liittyvistä toimista sekä oppimisympäristöön liittyvistä järjestelyistä oppilaalle olisi eniten hyötyä. Asiakirjaan kirjataan myös arvio oppilaan tehostetun tuen tarpeesta. Lisäksi painotetaan yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa, niin tuen tarpeen arvioinnissa, suunnittelussa kuin tukitoimien toteuttamisessakin suhteessa valtakunnallisiin ohjeistuksiin. arvion laatimisessa voidaan hyödyntää moniammatillista näkökulmaa sekä huomioida esimerkiksi kuntoutuksen ammattilaisten lausuntoja huoltajien luvalla. Arvio käsitellään opetuksenjärjestäjän moniammatillisessa työryhmässä, jossa tehdään päätös aloitetaanko oppilaalle tehostettu tuki vai jatkaako hän yleisen tuen portailla. (Sandberg 2021, 39.)

3.2 Tehostettu tuki

Tehostettu tuki on monimuotoisempaa ja tiiviimpää kuin yleinen tuki, ja sitä tulee tarjota siinä kohtaa kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettua tukea tulee tarjota oppilaalle niin kauan kuin hän sitä tarvitsee ja tulee hänelle tehdä lakisääteisesti tehostetun tuen oppimissuunnitelma. Yleisessä tuessa oppimissuunnitelma on vapaaehtoinen, mutta tehostetun tuessa pakollinen. Tähän oppimissuunnitelmaan kirjataan pedagogiset ratkaisut ja menetelmät, joilla oppilaan oppimista sekä koulunkäyntiä voidaan tukea tehostetussa tuessa. Lisäksi siihen kirjataan oppilaan tarvitsemat opetus-, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä mahdolliset muut erityiset apuvälineet. Tämä suunnitelma toimii jalustana oppilaan edistymisen huomaamisessa ja arvioinnissa. (Sandberg 2021, 40.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa tehostetun tuen oppimissuunnitelman tulkee sisältää seuraavia tietoja sen mukaisesta ja siinä laajuudessa kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää. **Oppilaskohtaiset tavoitteet** ovat oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan, oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvaikeudet ja erityistarpeet sekä oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin ja koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet. Lisäksi tulevat **pedagogiset ratkaisut**, joita ovat oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut, oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat

ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat ja työskentely- ja kommunikointitavat, oppilaalke annettava tuki- ja osa-aikainen erityisopetus, opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa sekä oppilaan ohjaukseen liittyvät toimet ja tavoitteet. (Sandberg 2021, 40-42.)

3.3 Pedagoginen selvitys

Lakisääteinen ja kirjallinen pedagoginen selvitys tulee ajankohtaiseksi silloin kun tehostetun tuen pedagogiset tukimuodot ja järjestelyt todetaan oppilaalle liian vähäisiksi tai oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteita ei saavuteta. Selvitys laaditaan moniammatillisessa yhteistyössä ja se sisältää oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja yhteistyössä opiskelijahuollon ammattihenkilöiden kanssa tehdyn selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja kokonaistilanteesta. Pedagogisen selvityksen lisäksi oppilaasta voi olla liitteenä myös sosiaalisia selvityksiä, lääketieteellisiä- ja psykologisia lausuntoja. (Sandberg 2021, 43.)

3.4 Erityisen tuen päätös ja erityinen tuki

Erityisen tuen piiriin siirryttäessä tarvitaan lakisääteinen hallintolain (2003/434) mukainen erityisen tuen päätös. Tämän kirjallisen päätöksen tekee opetuksen järjestäjän, eli kunnan opetuspäällikkö, jotta erityinen tuki voidaan aloittaa. Opetuksen järjestäjän on tuki kuultava oppilasta sekä oppilaan huoltajaa tai laillista edustajaa ennen erityisen tuen päätöstä. Erityisen tuen päätös on ajankohtainen silloin, jos todetaan oppilaan jo saama tehostettu tuki riittämättömäksi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseksi.

Erityinen tuki on oppimisen ja koulunkäynnin tuen ylin porras, johon oppilaalla on oikeus silloin, kun oppilaan oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi tuen lievemmillä muodoilla. Erityinen tuki on hyvin suunnitelmallista sekä kokonaisvaltaistukea, joka toteutetaan siten, että oppilas voi suorittaa koko oppivelvollisuutensa saaden pohjan opintojen jatkamiselle perusopetuksen jälkeen. Erityisen tuen tavoite onkin tarjota oppilaalle moninaistavahvuusperustaista tukea, jolla saadaan vahvistettua oppilaan oppimaan oppimisen taitoja, minäkuva, itsetuntoa, opiskelumotivaatiota sekä mahdollisuutta kokea onnistumisia ja oppimisen iloa. (Sandberg 2021, 44-45.)

3.5 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma - HOJKS

Erityisen tuen portaalle siirryttäessä oppilaalle tulee tarjota monimuotoisia, säännöllisiä ja pitkäaikaisia pedagogisia tukitoimia sekä erityisopetusta ja tämä tehdään lakisääteisesti laaditulla henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevalla suunnitelmalla eli HOJKS:lla. Erityisopetus on suunnitelmallista pedagogista toimintaa, joten erityisen tuen oppilaan opiskelu on suunniteltava hyvin huolellisesti ja kokonaisvaltaisesti. Kaikilla erityisen tuen oppilailta on

oikeus päästä parhaimpaansa ja näin saada näyttää osaamistaan monin eri tavoin. HOJKS onkin kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen sekä koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, pedagogisista tukitoimista, käytettävistä opetusjärjestelyistä ja oppilaan tarvitsemasta ohjauksesta ja tuesta. (Sandberg 2021, 47.)

4 Ryhmäytyminen luo yhteisön ja turvan

Ryhmäytymistä voi hyvin kutsua sosiaaliseksi liimaksi, jolla osallistuja ja ryhmän jäsenet tekevät parempaa työtä yhdessä. Tarpeita ryhmäytymiselle on monia, kuten tiedon siirto, kokonaisuuden hahmottaminen paremmin, tutustuminen, luottamuksen luominen, väli piristykset ja energisoinnit tai asiaan fokuoituminen. Hyvin tehty ryhmäytyminen pitää huolen ryhmän psykologisesta turvallisuudesta ja antaa näin paremman mahdollisuuden tehdä ja onnistua tuloksetta ja mielekkäissä yhteistyössä. (Ideapakka.fi)

Kasvattajan vastuulla on luoda lapsille ja nuorille kasvu- ja oppimisympäristö, jossa hän pystyy suuntaamaan voimavarojaan häneltä odotettavaan toimintaan ja pystyäkseen siihen tulee hänellä olla hyvä ja turvallinen olla. Sama tunne koskee myös kasvattajaa, sillä voidakseen hoitaa työnsä mahdollisimman hyvin, tulee myös kasvattajan kokea riittävää turvallisuuden tunnetta. Turvallisessa ympäristössä kaikki voivat voida hyvin. (Hurme & Kyllönen 2014, 23.)

Ryhmäytymisessä on tärkeää luoda turvallinen ilmapiiri, jotta tässä hetkessä ja osallistujien kesken vuorovaikutus on turvallista, kunnioittavaa ja tasa-arvoista. Ryhmäytyminen on myös tärkeä osallistamisen työkalu, jolla saatetaan ihmiset ja erilaiset näkemykset tehokkaasti yhteen. (linkdesing.fi)

4.1 Toimiva vuorovaikutus

Koulun arki on täynnä vuorovaikutustilanteita, joissa olemme päivän aikana yhteydessä moneen henkilöihin. Toimintatapamme vaikuttavatkin siihen, miten tilanteet koetaan ja kuinka onnistuneesti ne etenevät. Haasteelliseksi vuorovaikutustilanteet muodostuvat silloin, kun olemme syystä tai toisesta eri mieltä asioista, tilanteeseen liittyy paljon tunteita tai kun tulisi päättää yhteisistä asioista. Vuorovaikutustaidot ovat nykyisin laajalti arvostettuja ja löytyvät koulujen opetussuunnitelmista, työpaikkailmoituksista ja yritysten henkilöstöstrategioista. Vuorovaikutustaitoja voi opetella, vaikka se ei luontainen vahvuus alkuun olisikaan. (Talvio & Klemola 2017, 7.)

Vuorovaikutus on aina vastavuoroista, eli kaikki vuorovaikutuksen osapuolet tuovat yhteiseen tilanteeseen jotain sellaista, mikä vaikuttaa kaikkiin. Onnistuneissa vuorovaikutustilanteissa kaikkien vuorovaikutukseen osallistuneiden panoksella on merkitys. Onnistumisen kokemus koostuu tiiviistä yhteydessä olemisen kokemuksesta ja siitä, että kaikkien panos on otettu

huomioon vuorovaikutustilanteessa. Toisinpäin tapahtuessa kielteinen tunnekokemus vaikuttaa vuorovaikutustilanteeseen ja sen onnistumiseen. Onnistuneessa vuorovaikutustilanteessa osallistujat kokevatkin ymmärtävänsä toisiaan. Hyvään ja sujuvaan vuorovaikutustilanteeseen vaikuttaa myös sosiaalinen ympäristö, joka määrittelee meille kulttuurisidonnaiset tavat ja keinot toimia. (Talvio & Klemola 2017, 12.)

Vuorovaikutustaitojen tietoinen opiskelu auttaa tunnistamaan erilaisia vuorovaikutustilanteita ja antaa avaimia toimimaan itseä ja toista arvostavalla tavalla. Ongelmattomassa vuorovaikutustilanteessa voimme käyttää koko oppimaamme vuorovaikutustaitojen kirjoa, joka meille on kertynyt sosiaalisessa ympäristössä syntymästämme lähtien. Herkän vuorovaikutustilanteen havaittuamme taas osaamme ottaa käyttöön oikeat oppimamme vuorovaikutuksen työkalut ja välttää tiettyjä viestejä, joita voisimme ongelmattomassa tilanteessa käyttää. Tarkoituksellisia vuorovaikutustaitojen käyttö on haasteellisissa vuorovaikutustilanteissa, koska niiden epäonnistunut käsittely johtaa isompiin ongelmiin ja pahimmillaan välirikkoihin. (Talvio & Klemola 2017, 12-13.)

4.2 Sosioemotionaalinen oppiminen

Sosioemotionaalisella oppimisella eli tunne- ja vuorovaikutusoppimisella on prosessi, jossa omaksutaan ja sovelletaan erilaisia tietoja, taitoja ja asenteita, joiden avulla voidaan tukea ihmisen sosiaalista- ja psyykkistä hyvinvointia. Tunne- ja vuorovaikutustaidot eivät meille ole synnynnäisiä vaan niitä voi systemaattisesti opetella ja parhaiten opimme tunne- ja vuorovaikutustaitoja suoraan toisen ihmisen, vaikka vanhemman, opettajan tai valmentajan mallista. (Talvio & Klemola 2017, 18.)

Oppimista tapahtuu viidellä eri osa-alueella: tunteiden ymmärtämisessä ja hallinnassa, jota kutsutaan minätietoisuudeksi, tavoitteenasettelussa ja toteuttamisessa, jota kutsutaan itsensä johtamiseksi, empatian kokemisessa ja osoittamisessa, jota kutsutaan sosiaalisesti tietoisuudeksi, myönteisten ihmissuhteiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä, jota kutsutaan ihmissuhdetaidoksi sekä päätöksenteossa, jota kutsutaan vastuulliseksi päätöksenteoksi. Näistä osa-alueista minätietoisuus ja itsensä johtaminen ovat oman toiminnan säätelyyn liittyviä elementtejä, kun sitten taas sosiaalinen tietoisuus ja ihmissuhdetaidot ovat enemmän yhteiseen toiminnan kehittämiseen tarvittavia elementtejä. Sosioemotionaalisen oppimisen malli lähteekin siitä ajatuksesta, että ihmisen on ensin opittava tunnistamaan omaa sisäistä maailmaansa, joka voi koostua tunteista, tarpeista tai arvoista. Kun oma sisäinen maailma on tiedossa, mahdollistuu oman toiminnan säätely suhteessa tavoitteiden ja pyrkimysten saavuttamiseksi. Toisten kanssa toimivassa vuorovaikutuksessa olemisen edellytyksenä on tulla tietoiseksi siitä, miten oma panos toiseen vaikuttaa. Ihmissuhdetaidot taas edustavat sitä osa-alueita, jossa oman panoksen tiedostamisen jälkeen on mahdollisuus säädellä omaa toimintaa

ja lisätä positiivisia suhteita ja helpottaa vuorovaikutusta erilaisissa tilanteissa. (Talvio & Kle-mola 2017, 18-20.)

4.3 Psyykkinen hyvinvointi ja oppiminen

Hyvinvoinnin edistäminen kuuluu kaikille, jotka työskentelevät koulussa. Hyvinvointi syntyy kohtaamisissa, joissa katseet, sanomiset ja havainnot toisten toiminnasta, palautteesta ja tunteista ovat merkityksellisiä. Koulussa keskiössä ovat oppiminen ja opettaminen, eivät oppimisvaikeudet. Mielenterveyden osalta on usein kääntynyt päälaelleen ja hyvinvointia aletaan miettiä vasta, kun siinä on jo ongelma. Siksi tarvitaan tietoa siitä, miten lapsen kehitys etenee ja mitä tarvitaan hyvään kasvuun. Näillä perusteilla voidaan luoda ja vahvistaa hyvinvointia edistäviä rakenteita ja toimintoja koulussa. Turvallisuudentunne ja hyväksytyksi tuleminen ovat ihmisen perus tarpeita. (Ahtola 2016, 12-18.)

4.4 Kouluyhteisö oppilaiden hyvinvoinnin kasvualustana

Oppilaiden hyvinvointi on miltei suoraan heijastus koulun aikuisten hyvinvoinnista ja siksi ymmärrys kouluyhteisön toiminnasta ja sen näkymättömästä dynamiikasta on tärkeää. Tällä ymmärryksellä on merkitystä työntekijälle, kun hän tutkii omaa toimintaansa työyhteisössä.

Lapset tuovat mukanaan kouluun oman perheensä ja sitä kautta lapsen ja perheen kantamat tunteet siirtyvät koulun vuorovaikutussuhteisiin. Lasten mukana kouluun tulee koko tunteiden kirjo, kuten aggressio, kateus, kiukku, raivo, syyllisyys, häpeä samoin kuin ihailu, kiintymys, sekä halu tulla huomatuksi ja hoivatuksi. Samoin on työntekijöiden henkilökohtaisen elämän kanssa ja työrooli ei aina riitä suojaamaan oman elämän ahdistuksia tulemasta työpaikalle. Samoin kuin yksilö tarvitsee mieleensä suojamekanismeja vaikeiden tunteiden kestämiseen, myös koko kouluyhteisö puolustautuu tunteilta, jotka ovat liian vaarallisia tai tuskallisia tiedostaa. Koulujen ihmissuhdetyö haastaakin työntekijöitä olemaan jatkuvasti suurensakin tunnekuormituksessa sekä muutosvalmiudessa. (Ahtola 2016, 132- 133.)

4.5 Turvaa ja huolenpitoa koulun arkeen

Opettajat voivat tehdä varhaisen vuorovaikutuksen ja ryhmädynamiikan teorioita eläviksi koulun arjessa esimerkiksi jäsentämällä aikaa, joka tuo taas turvaa lapsille ja nuorille. Koulussa on tärkeää tarjota kokonaisia ja ehyitä kokemuksia, kuten asiat alkavat, kestävät ja päättyvät aikanaan, elämä sisältää toistumia, rytmiä ja syklejä. Aloittamiset ja lopettamiset auttavat oppilaita jäsentämään aikaa mielessään ja lisäksi ajan kulumisesta puhutaan luokassa sekä

rytmitetään kalenterilla ja kuvilla. Koulun arjessa tulee vastaan lukemattomia mahdollisuuksia prosessoida muutoksia, luopumista sekä eroja. Näin lapset, joiden elämässä on saattanut olla käsittelemättömiä menetyksiä, voivat saada tätä kautta arvokkaita kokemuksia. (Ahtola 2016, 136-140.)

Lapset ja nuoret tarvitsevat kokemuksen yhteisestä tilasta sekä omasta, yksityisestä tilasta. Tällä tilalla on iso merkitys sekä oman turvan tunteen että yhteisöön liittymisen ja juurtumisen tunteen näkökulmasta. Levottomassa ja hälisevässä kouluympäristössä tarvitaan rauhoittumispaikka, jossa on tyynyjä tai muita pehmeitä materiaaleja ja johon voi käpertyä hetkeksi oman tekemisen tai kirjan kanssa. Rauhoittavaa musiikkia ja valojen himmentämistä voi käyttää tunnelman pehmentämiseen luokassa. Oman tilan voi myös merkitä nimilapulla ja rajata vaikka maalarinteipillä. Lemmilän koulussa tämä on toteutettu siten, että jokaisen oppilaan työpisteen lattiaan on tehty omat jalanjäljet, joissa jokainen on voinut käyttää omaa luovuuttaan. Luokkatilassa on myös sohva ja jokaisella oppilaalla oma viltti ja hierontapallo, joita voi käyttää apuvälineinä rauhoittumiseen ja keskittymiseen. (Ahtola 2016, 137.)

Tunne-elämältään vaurioituneilla lapsilla on usein myös erilaisia syömiseen liittyviä ongelmia ja ruokaan saatetaan suhtautua tunnetilojen mukaan, siihen sijoitetaan tiedostamattomasti pettymyksiä, odotuksia ja toiveita. Opettaja voikin rakentaa yhteyttä oppilaaseen myös ruoan avulla ja vahvistaa sitä kauttaryhmään kuulumisen tunnetta. Monissa luokissa juhlatilanteisiin liitetäänkin herkkuja, leivotaan, pidetään teekutsuja, käydään eväsretkillä, ravintolassa syö-mässä tai kootaan luokan yhteinen reseptivihko, johon jokainen tuo oman reseptinsä. Lemmilän koulussa kotitaloudentunnit järjestetään keittäjän tuella laitoskeittiössä, joka on hyvin autenttinen ympäristö tähän. (Ahtola 2016, 138.)

Kosketus rauhoittaa, ja on väylä lapsen tai nuoren sisäiseen tilaan ja tuo toivon sekä mahdollisuuden löytää apua pahaan oloon. Kosketus on sosiaalinen aisti, joka kehittyy ensimmäisenä ja säilyy pisimpään. Kosketuksen avulla rakennetaan yhteys toiseen, liitytään kokemuksen säätelyyn ja vahvistetaan kiinnittymistä. Oikeanlainen kosketus vähentääkin stressiä ja rauhoittaa välittömästi. Hieronnalla on tutkitusti vaikutuksia erilaisilla lapsiryhmillä ja ne osoittavat, että kosketus rauhoittaa ärtyisyyttä, parantaa unirytmää, vähentää aggressiota, lisää toisen kannalta ajattelemista ja parantaa tehtäviin keskittymistä ja sitä kautta oppimista. On myös tärkeää kuunnella lapsen viestejä sensitiivisesti, sillä joskus lapsella on voinut olla pahoja kokemuksia, joiden kertominen aikuiselle voi viedä aikaa ja opettaja voi olla se aikuinen, jolle hän viimein uskoutuu. Näiissä tilanteissa apuna voi käyttää huopia, nauhoja, huiveja tai siveltimiä. Hierontahetki, jossa lapset hierovat toistensa hartioita, voi olla alkuun helpompi hyväksyä kun aikuisen antama hieronta. Lemmilän koulussa aamut alkavat aamurentoutuksella ja loppuvat usein maljarentoutukseen. (Ahtola 2016, 138-139.)

Taide ja leikki voivat myös olla polkuja mielensisäiseen maailmaan. Luovien menetelmien avulla lapset ja nuoret pystyvät tuomaan esille itsestään erilaisia puolia. (Ahtola 2016,140.)

5 Lemmilässä koulunkäynti luo arjen perustan

Lemmilässä on pitkät yhteisölliset perinteet, mutta koulu on on ollut Hyvinkään kaupungin opetustoimen alaisuudessa vasta vuodesta 2021. Yhteistyö Lemmilän koulun ja sijaishuollon työntekijöiden kanssa on saumatonta ja tiivistä. (motiivilehti.fi)

Lemmilässä hoito perustuu yksilölliseen kohtaamiseen sekä hyvään vuorovaikutukseen, jossa yhteisöllisyys rakentuu osastojen ja koulun yhteistyödtä ja toisten huomioimisesta. Lemmilässä kaikki toimivat samalla puolella ja yhteisöllisyydellä on pitkät perinteet. Lemmilä on päihteetön ja turvallinen paikka, jossa lapset ja nuoret voivat harrastaa monenlaisia asioita. Lemmilässä arjen perusasiat kuten, ruoka, puhtaus, oma huone, riittävä lepo, ulkoilu sekä säännöllinen päivärytmi luovat hoidon perustan. Päivärytmin perustan Lemmilässä luo koulunkäynti Lemmilän koulussa. (hel.fi)

5.1 Palvelumuotoilu sopii koulun ja lastenkodin yhteistyön tiivistämiseen

Ideapakan kehittämä palvelumuotoilun nelivaiheinen prosessi on auttanut tässä opinnäytetyössä. Ensimmäinen vaihe on kartoita ja ymmärrä, jossa korostuu syvälinen ymmärrys asiakas- ja toimintaympäristöstä ja tämä vaihe viekin eniten aikaa. Koko palvelumuotoilun kehitysprosessi perustuu asiakkaiden tilanteiden, tarpeiden, käyttäytymisen ja arvojen ymmärrykseen. Tähän vaiheeseen kuuluu myös laajempaa tiedonhankintaa toimintaympäristön tulevaisuuden kehityskulusta. Tässä vaiheessa korostuvat myös empaattiset menetelmät, joiden avulla syvälinesti ymmärtämään ihmisten käyttäytymistä, arvoja ja piileviä tarpeita. Lopputulemana tässä vaiheessa on syvälinen asiakasymmärrys, joka tiivistetään helposti hyödynnettävään , suunnittelutyötä viitoittavaan ja inspiroivaan muotoon. (ideapakka.fi)

Toinen vaihe on ennakoi ja ideoi, jossa korostuu luovuus ja yhteisöllisyys. Tässä hankitun tiedon ja ymmärryksen pohjalta ideoidaan avoimesti uusia ratkaisuja, hyödyntäen erilaisia ideointityöpajoja, muotoilupelejä sekä muita menetelmiä, osallistaen mukaan palvelun sidosryhmiä eli asiakkaita. Tämän vaiheen jälkeen on koossa riittävä määrä asiakasymmärrykseen ja muuhun selvitystyöhön pohjautuvia ideoita. (ideapakka.fi)

Kolmas vaihe on mallinna ja arvioi, jossa korostuu kehitettävän palvelun mallinnus ja testaus. Palvelua konkretisoidaan visualisoimalla sitä erilaisin keinoin, rakentamalla palveluista mahdollisesti prototyyppejä ja simuloimalla tilanteita. Menetelmät tässä voivat olla visualisoivia,

simuloivia ja kokeellisia. Tästä vaiheesta tulisi syntyä riittävä määrä syvälliseen asiakasymmärrykseen perustuvia sekä testattuja ratkaisuja. (ideapakka.fi)

Neljäs ja viimeinen vaihe on konseptoi ja vaikuta, jossa korostuu palvelun lopullinen konseptointi sekä käyttöönotto. Toki myös visio palvelun kehittämisen tulevaisuuden kuvasta on tärkeä. Visiossa ja tulevaisuudenkuvassa on hyvä huomioida se, miten palveluntuottajan kyvykkydet ja resurssit mukautuvat tulevaisuuden haasteisiin. Tämän vaiheen tuloksena on käytössä oleva uusi tai juuri kehitetty palvelu ja suunnitelmat jatkokehittämisestä. Palvelu ei kuitenkaan ole koskaan valmis vaan sitä täytyy kehittää aktiivisesti. (ideapakka.fi)

Hyvinvointiin keskittyvä muotoilu on integroivaa ja poikkialaista työtä, jossa liittyvät toisiinsa taide, käsityö, innovaatio ja tutkimus. Muotoilu pyrkii taiteen avulla luomaan esteettisen kokemuksen sekä luottamaan yksilön omaan luovuuteen. Hyvä muotoilu perustuu realistiseen käsitykseen todellisuudesta ja perusteltuihin oletuksiin siitä, miten uudet ratkaisut vaikuttavat ja näkyvät. Siksi muotoilumenetelmien ja -tietouden tulee olla tutkimuspohjaista, mutta joissakin tapauksissa muotoilu voidaan nähdä tiedonhankintakeinona, joka tukee ja on vaihtoehto perinteisesti tuntemillemme akateemisille tiedon tuottamisen menetelmille. Toimeksiannosta, työryhmästä tai prosessin vaiheesta riippuen muotoilijat voivat valita lähestymistapansa, näkökulmansa sekä argumenttinsa muotoilun eri kentiltä. Pätevät muotoilijat osaavat hyödyntää taidetta, käsityötä, innovaatiota sekä tutkimusta osana työtään. Hyvinvointi koetaan hyvin yksilöllisesti, mutta se on pohjimmiltaan sosiaalinen ja muokkautuu ihmisten valmistamasta ympäristöstä, eli muotoilusta. Hyvinvoinnin muotoilu kytkeytyykin osaksi laajempaa sosiaalisen vastuun tematiikkaa, jossa parantaakseen heikompien hyvinvointia vahvempien tulee jakaa sitä omastaan. (Keinonen, Vaajakallio & Honkonen 2013, 12-13.)

5.2 Dialogisuus kehittää sekä vuorovaikutusta, että sosiaalisia suhteita

Dialogisuus on laajemmin käsiteltynä moniäänistä maailmankuvaa ja käsitystä siitä, kuinka ajatteleme ja olemme suhteessa muihin ihmisiin. Dialogisuudessa herätelläänkin erilaisia näkökulmia, etsien uusia vaihtoehtoja. Kaikki dialogissa mukana olevat kasvattavat yhteisessä vuoropuhelussa ymmärrystään sekä itsestään että muista. Dialogissa korostuu vuorokuuntelu, jossa ihmiset voivat ymmärtää muiden näkemyksiä ja ajatuksia, kuunnellen samalla myös itseään. Dialogisuuden keskeisiä käsitteitä ovatkin: kuulluksi tuleminen, usko ihmiseen, toiveikkuuden kokemus, luottamuksen luominen, epävarmuuden sietäminen sekä uteliaisuus toisesta. (thl.fi)

5.3 Dialogiset työtavat tuovat uutta näkökulmaa

Dialogiset työtavat tuovat auttamiseen uutta näkökulmaa, jossa tavoitteena ei olekaan nuoren oireiden poistaminen vaan yhteisen kokemuksen luominen uusien näkökulmien avaamiseksi. (Seikkula 2022, 6.) Dialogissa voimmekin ottaa kohteeksi yhteiselle oppimiselle minkä

tahansa kohteen maailmassa ja ihmisyhteisöjen toiminta pääsee kehittymään yhteistä oppimista tukevaksi jatkumoksi. (Alhanen 2024, 90.)

6 Taidepolku

Taidepolku on toiminnallinen menetelmä, jonka tarkoitus on olla työkaluna Lemmilän koululle. Taidepolun menetelmän tavoite on osaltaan toimia Lemmilän koulun sekä samalla tonilla sijaitsevan lastenkodin yhteistyön tiivistämiseksi ja uusien oppilaiden ryhmäyttämiseksi sekä tukemaan osallisuuden ja oppimisen toimintakulttuuria taiteen keinoin. Lisäksi Taidepolun yhteisöllinen toteutus antaa mahdollisuuden koko yhteisön yhteisen dialogin vahvistamiselle.

Lemmilän koulun Taidepolku toteutetaan osaksi lähiluontoa, jolloin se antaa mahdollisuuden oppilaille tutustua ja tutkia omaa toimintaympäristöään. Teemaksi tälle Taidepolku-kokonaisuudelle olen valinnut hyvinvoinnin ja erilaisuuden hyväksymisen, jotka koen oman sijaishuollossa tekemäni työn pohjalta merkityksellisiksi ja tärkeiksi. Hyvinvointia edistää myös se, että toteutus rakennetaan osaksi lähiluontoa, jolloin luonnossa oleminen jo itsessään edistää hyvinvointia. Lemmilässä on jo entuudestaan pitkät perinteet yhteiselle tekemiselle ja toiminnalle ja siihen kun lisätään luonnossa oleilemisen positiiviset terveysvaikutukset, on mahdollisuudet onnistuneelle kokonaisuudelle olemassa.

Taidepolku koostuu seitsemästä teoksesta, joiden teema tukee yhteisön ja yksilön vahvistamista, avaa tekoprosessin aikana mahdollisuuden erilaisten tunteiden ja ajatusten kautta käytyyn dialogiin. Taidepolku mahdollistaa oppilaille hyvin monitasoisen tutustumisen uuteen toimintaympäristöön ja auttaa hyväksymään välimatkaa kodin ja sijaishuoltopaikan välillä.

Ensimmäinen teos on ”värikynät-tiipii”, joka koostuu kuudesta puunrungosta työstetystä värikynästä. Värit noissa kynissä koostuvat pääväreistä ja väliväreistä, jotka yhdessä johdattavat oppilaat värien maailmaan. Väri on fysikaalisena ilmiönä valoa ja auringonvalo on kaikkien värien summa. Väriteoreetikko Johannes Ittenin 1960-luvulla kehittämässä 12-osaisessa **väriympyrässä** keskellä ovat **päävärit** keltainen, punainen ja sininen, joista syntyvät puhtaat **välivärit** vihreä, oranssi sekä violetti. Välivärejä saadaan sekoittamalla kahta pääväriä keskenään, kuten vihreä väri syntyy sinisestä ja keltaisesta, oranssi punaisesta ja keltaisesta sekä violetti sinisestä ja punaisesta. Keltainen, oranssi ja punainen ovat lämpimiä ja kylmiä värejä ovat violetti, sininen ja vihreä. (serlachius.fi) Ajatus tähän teokseen syntyi ajatuksesta esitellä nuorille mahdollisimman yksinkertaisesti värioppia. Nähtyäni lapinmatkalla Sallan kirkonkylän liikenneympyrän teos, syntyi ajatus kynänipusta ja ennenkaikkea värikynänipusta. Pääväreistä koottu nippu olisi ollut turhan vaatimaton, joten lisäsin siihen kolme lisää, eli välivärit. Puunrungot toivon saatavan uuden osaston tieltä kaadetuista puista, jolloin voidaan säästää

kustannuksissa. Värikynät symboloivat taiteen yhtä osa-aluetta, piirtämistä ja värittämistä ja siksi sillä on hyvä aloittaa Taidepolku.

Toinen teos on ”Lemmilän Terrakottasotilaat”, joissa materiaalina on punasavi. Terrakottasotilaat taas symbolisoivat koko Lemmilän yhteisöä ja sitä, miten kaikki ovat samalla puolella, niin aikuiset kuin nuoretkin. Tämän teoksen työstäminen antaa hyvän pohjan nuorten ja aikuisten vastakkainasettelun työstämiseen dialogisuuden keinoin. Vuorovaikutus ja dialogi on mahdollisuus läsnäoloon ja aitoon kohtaamiseen. Niiden avulla luodaan yhteisiä kokemuksia ja opitaan ymmärrystä toisesta ja itsestä. (Toivakka & Maasola 2011, 29.) Terrakottasotilaat toteutetaan punasavesta, joka on yleisintä suomen maaperästä kaivettua savea. Luonnonsaven muokkaaminen luo yhteyden maahan ja maadoittaa niin henkisesti kuin fyysisestikin. (keramiikka.com) Teokset voidaan tarvittaessa polttaa, mutta myös jättää ne osaksi luontoa, jonne ne myös maatuvat takaisin. Ajatus tähän teokseen lähti siitä, kun halusin yhden Taidepolun teoksista olevan savesta. Terrakottasotilaat taas valikoitui aiheeksi, koska se symboloi yhteisöä ja yhteisön puolesta ja hyväksi tehtyä työtä. Uuden osaston myötä yhteisöön tulee väistämättä uusia jäseniä, jolloin tarvitaan uudenlaista fasilitaattoria.

Kolmas teos on ”kalaparvi”, joka työstetään puusta ja kalat ripustetaan rannan puihin yhteiseksi kokonaisuudeksi. Tämän teoksen funktio on erilaisuuden hyväksyminen ja se, kuinka yhteisö on yhteisö vaikka kaikki ovatkin erilaisia. Tämän teoksen äärellä päästään yhteisen dialogin kautta niihin hetkittäin vaikeisiin teemoihin erilaisuudesta. Erilaisuuden hyväksyminen on kykyä kääntää voimavaraksi ne asiat, jotka muut näkevät vikoina tai puutteina. Lisäksi se on kasvamista ymmärtämään sitä, että mitä eroa on rakastamisella, tottelevaisuudella, miellyttämällä, uhrautumisella ja itsensä kunnioittamisella. Erilaisuuden edessä voimaannutaan, sisuunnutaan, ihastellaan ja tullaan onnellisiksi, meiksi itseksemme, minäksi. Meistä jokainen on ainutlaatuinen ja omalla tavallaan erilainen. (tehylehti.fi) Tähän teokseen ajatus tuli vieraillessamme Palas-taidepolulla, jossa oli maahan pystytetty kalaparvi. Tässä teoksessa kaikki olivat samanlaisia, joten ajatus jokaisen oppilaan tekemästä oman näköisistä kaloista koottu parvi ilmensi hyvin yksilöistä koostuvaa yhteisöä.

Neljäs teos on ”solmuvärjätyt t-paidat”, joka vie taas sen yksilöllisyyden äärelle, joka on myös tärkeää. Jokainen tuo yhteisöön sen oman tarinansa ja siksi jokainen t-paita on varmasti erilainen. Solmuvärjäys tekniikkana on siitä hieno, että siinä on mahdotonta epäonnistua. Tämän teoksen äärellä päästään merkityksellisyyden äärelle, joka on tärkeä teema sijaishuollossa, jossa on paljon vaillejäämisen- ja osattomuuden kokemuksia. Kaikki yhteisöt koostuvat meistä yksilöistä ja hyvintoimivassa yhteisössä kaikilla on tunne siitä, että on hyvä ja hyväksytty juuri omana itsenään. Sijaishuoltoon tullessa lapsella tai nuorella ei tätä tunnetta aina ole tai se saattaa olla vajavainen. Puhutaan siis itsetunnosta ja ennen kaikkea terveestä itsetunnosta. Tunnettu suomalainen psykologi Keltikangas-Järvinen arvioi kirjassaan ”Hyvä

itsetunto” 1998 itsetuntoa siten, että kuinka paljon hyviä ominaisuuksia yksilö itsessään näkee. Itsetunto ja erityisesti sen puute vaikuttaa mielenterveyteen, hyvinvointiin sekä vuorovaikutukseen toisten kanssa. Itsetunto kytkeytyykin elämässämme lähes kaikkeen ja se on toimintaamme ohjaaja keskeinen voima. Itsetunto rakentuu itsearvostuksen, itseluottamuksen ja itsetuntemuksen varaan. Itsetunnon vahvistaminen vaatii pitkäjänteistä työtä ja välittämistä, hyväksyntää, huomion osoittamista, rakentavan ja kannustavan palautteen antamista, itsetuntoa vahvistavien ja sitä käsittelevien työtapojen käyttämistä sekä itsetuntoon vaikuttavien asioiden vahvistamista ja käsittelemistä yhdessä. (Toivakka & Maasola 2011, 15-17.) Yhteisen tekemisen ja omien onnistumisten kautta tähän päästään hyvin, kun tekniikkana on soilmuvärjäys, joka on helppo tekniikka ja tuottaa aina onnistuneen lopputuloksen. Ajatus solmuvärjättyjen t-paitojen ottamisesta mukaan Taidepolkuun tuli siitä, kun yksi oppilaista ei päässyt osallistumaan taideopetuksen aikana toteutettuun värjäyspäivään hammaslääkäri käynnin vuoksi. Nuori oli tästä hyvin pahoillaan, joten Taidenpolun myötä avautui tähän uusi mahdollisuus.

Viides teos on ”kukkaketo”, joka koostuu jo etukäteen kylvetyistä niittykasveista, joilla on hyvät hiilisiempparin taidot sekä lisäarvona taito tarjota pörriäisille puuhaa. Tämän teoksen äärellä on oivat mahdollisuudet pohtia luonnon monimuotoisuuden arvokasta teemaa sekä kaikkien omia kestäviä valintoja elämässä ja elämäntavoissa. Suomessa niityt ovat uhanalaisia ja tämä on vaikuttanut myös pölyttäjien vähenemiseen. Niityt suojelevat luonnon monimuotoisuutta ja sen katoaminen koskettaa meitä kaikkia. Hyvinkään ympäristönsuojeluyhdistys ry (HYYSY) on käynnistänyt LuMo - Niittyjä Hyvinkäälle - avaa silmäsi luonnon monimuotoisuudelle kaupungissa - projektin, jotta kaupunkiin saataisiin lisää niittyjä sekä kaupunkilaisten että pölyttäjien iloksi ja tietysti luonnonkirjon lisäämiseksi. (hyvinkaa.fi) Luonnon niittyjen ennallistaminen ja kaikenlaisten pörriäisten elämän tukeminen on oma intohimoni, joten halusin tuoda tämän näkökulman myös Taidepolkuun. Lemmilän koulu sijaitsee Ridasjärven rannalla, joten mahdollisuus tutustua rantaniityn kasvillisuuteen oli houkutteleva.

Kuudes teos on ”maalatut kivet”, jonka voi toteuttaa kahdella eri tavalla. Kivet voidaan maalata eriväreille ja koota sitten yhteiseksi ryhmäksi kuvastamaan yhteistyötä, ikään kuin samalla kämmenelle. Toinen tapa toteutukselle on se, että kivet maalataan järvenrantaluonnossa esiintyviksi hyönteisiksi ja näin päästään tutkimaan Lemmilän kaunista lähiluontoa hiukan lähempää. Käytössä voisi olla luupit, joilla tutkia niitä pienempiäkin mönkiäisiä. Järvenrantaluonto on täynnä mielenkiintoista elämää, esimerkkeinä vaikka Rantahämähäkki, joka on suomen suurin hämähäkki, joka voi kasvaa jalkoineen 4-5 cm. Mielenkiintoinen on myös suomen ainoa täysin vedessä viihtyvä Vesihämähäkki, jota kannattaakin varoa, sillä sen purema vastaa ampiaisen pistoa. (Green & Soulanto 2009, 62.) Kiviä taas kannattaa maalata ihan akryylimaaleilla, vaikkakin askartelukaupoista on saatavilla myös kivimaalia. Tässä teoksessa halusin yhdistää kaksi asiaa, eli kivien maalauksen ja rantaluonnon hyönteisiin tutustumisen.

Seitsemäs teos on kivistä tai muusta luonnon materiaalista koottu rauhanmerkki, joka on symbolina hyvin kansainvälinen ja kaikki kulttuurirajat ylittävä. Tämän teoksen olen suunnitellut toteutettavaksi Lemmilän koulun pihaan, joka tuo taas oivan mahdollisuuden pohtia dialogisuuden keinoin välituntirauhan tärkeää teemaa. Toki rauha on tällä hetkellä hyvinkin ajankohtainen ja globaali aihe, joka herättää nuorissa paljon tunteita ja kysymyksiä. Rauhanmerkki nähtiin ensimmäisen kerran vuonna 1958, jolloin pidettiin ydinaseiden vastainen mielenosoitus Lontoossa. Sen luonnosteli graafinen suunnittelija ja kuvataiteilija Gerald Holtom englannin kielen ydinaseriisuntaa tarkoittaviin sanoihin ”nuclear disarmament” viittavien N- ja D-kirjaimia symboloivien laivaston lippusignaalien pohjalta. Laajempaan tietoisuuteen rauhanmerkki alkoi levitä 1960-luvulla, kun yhdysvaltalainen opiskelija ja rauhanaktivisti toi pussillisen rauhamerkkirintanappeja mukanaan Chicagoon ja jakoi niitä yliopiston opiskelijoille. (historianet.fi) Tämä teos on myös tuotu tuliaisina Palas-taidepolulta sen ajakohtaisuuden, globaalin symboliikan sekä toiveikkuuden vuoksi. Lisäksi rauhanmerkki on helppo toteuttaa.

6.1 Opettaja tekemisen ohjaimissa

Opettaja / opettajat toimivat teosten toteuttamisen mahdollistajina, oppilaat toteuttajina ja lastenkodin ohjaajat yhteyshenkilöinä ja osana yhteisöllistä dialogia ja toimintaa. Opettaja jakaa oppilaat parhaaksi katsomiinsa ryhmiin, antaen jokaiselle ryhmälle yhdessä suunnitelluista teemoista ja tehtävistä yhden toteutettavaksi suunniteltuun ja sovittuun paikkaan. Teokset työstetään yhdessä sovitun aikataulun puitteissa ja siihen voidaan tarvittaessa sitoa aikaa oppitunneista. Esimerkkinä voidaan ottaa vaikka elokuva, jolloin koulut yleensä alkavat, ilmat ovat vielä lämpimät ja ulkona opiskelu motivoi oppilaita varmasti enemmän, kuin sisällä olo.

6.2 Taidepolun taustaa

Tämän opinnäytetyön pohjana voidaan pitää kehittämishanketta, jonka toteutin osana viimeistä työn kehittämisen harjoittelua yhdessä lasten- ja nuorten taidekeskuksen ja Lemmilän koulun kanssa. Toteutimme kahden taidekeskuksen taidekasvattajan kanssa demokokonaisuuden, joka sisälsi neljä taideopetuskertaa Lemmilän koulun oppilaille. Opetuskerrat olivat neljänä peräkkäisenä viikkona ja aiheet olivat keramiikka, solmuvärjäys, kankaan painanta seula menetelmällä sekä arkkitehtuuri. Viimeiseen opetuskertaan kuului myös näyttelyn pystytys, loppukeskustelu sekä yhteinen herkutteluhetki mokkapalojen ja mehun merkeissä. Suora palaute nuorilta oli todella positiivista ja toive oli saada lisää vastaavaa toimintaa kouluun. Oppilaat perustelivat toiveensa sillä, että taidetoiminta toi kivaa vaihtelua tavalliseen

opiskeluun ja luokassa istumiseen. Näin olin ajatellutkin, mutta valitettavasti taidekeskuksen omat organisaatio muutokset estivät tämän.

Kehittämishanketta ja demo-opetusta suunnitellessani haastattelin useampaa taidekasvattajaa, joilla oli kokemusta lastensuojelun ja sijaishuollon kentällä toteutetuista taideprojekteista. Pääsin haastattelemaan myös yhden kulttuurikeskuksen toiminnanjohtajaa, joka kertoi heillä olevasta kummikoulusta, joka oli juuri lastenkodin yhteydessä toimiva erityiskoulu. Tähän yhteistyömuotoon kuului esimerkiksi kutsuja konsertteihin ja näytelmiin, sanataidekursseja ja rap-työpajoja. Kaikilla heillä oli vahva kokemus siitä, että sijaihuollossa olevat nuoret olivat lähteneet hyvin tekemiseen mukaan ja kokeneet tekemisestään iloa sekä onnistumista. Vain yhdellä oli kokemus siitä, että nuorten kanssa oli tullut kärjistynyt konflikti tilanne ja sekin oli ollut nuorten välinen. Haastattelemani taidekasvattaja totesikin oppineensa tuosta taupauksesta sen, että opetustilanteissa on hyvä olla mukana työpari.

Kävimme kesällä 2023 tutustumassa Lemmilän koulun opettajan Tiina Lesosen kanssa Hyvinkään Palas Taidepolkuun, joka on toteutettu Palopuron metsäiseen rinteeseen. Itselleni kokemus metsään viedystä ympäristötaiteesta oli ensimmäinen laatuaan ja olin hyvin vaikuttunut. Minusta tuntui, kun taideteokset olivat olleet osa luontoa ja monet teokset ikään kuin kuuluivat siihen missä olivat ja kävivät ympäröivän luonnon kanssa dialogia ja saivat katsojan yhtymään tähän samaan dialogiin. Tämän tunteen ja dialogin toivon välittyvän myös Lemmilän koulun oppilaille ja lisäävän positiivisia näin tunnekokemuksia.

Taidepolkua varten olen kartoittanut Lemmilän koulun arkea vierailemalla esimerkiksi käsityötunnilla ollen apukätenä huovutuksessa. Näiden virailuiden aikana olen oppinut ymmärtämään Lemmilän koulun toimintaympäristöä. Tämän ymmärryksen myötä olen tullut siihen ajatukseen, että tarvitaan empaattista kohtaamista ymmärtämään nuorten käyttäytymistä, arvoja ja tarpeita. Taidepolku onkin sijaishuollon palvelumuotoilua, joka on tuotu oppilaille osana opetusta. (ideapakka.fi)

6.3 Taide motivaattorina

Lemmilän koulun oppilaat lähtivät hyvin mukaan taideopetukseen eikä soraääniä juuri kuultu. Olin itse mukana opetuksessa ja sain seurata läheltä ja tiiviisti, ollen apukätenä moneen suuntaan. Pääsin näin osaksi hienoja kohtaamisia oppilaiden kanssa ja sain taas lisää varmuutta ohjata ja toimia erityistätukea tarvitsevien nuorten kanssa. Koin näiissä tilanteissa tärkeimmäksi asiaksi aidosti läsnäolevan kohtaamisen ja kuuntelemisen. Koen tällaiset tilanteet itselle hyvin arvokkaiksi, sillä nämä nuoret ovat herkkiä arvioimaan ja arvottamaan aikuisia ja havaitsevat heti, jos yrittää olla enemmän kuin on.

Oppiminen ja motivaatio kulkevat käsi kädessä ja siksi oppilaat tarvitsevat uteliaisuutta, luovuutta ja kimmoisuutta, rohkeutta mennä eteenpäin sekä kykyä arvostaa ja ymmärtää muita ihmisiä. Koulun tulisi varustaa oppijat kokemaan oppimismotivaatiota eli toisin sanoen toimijuutta, pystyvyyttä ja merkityksellisyyttä. Oppimismotivaatiossa tärkeä kyky on muodostaa selkeitä ja merkityksellisiä tavoitteita, työskennellä muiden kanssa mahdollisista näkemyseroista huolimatta, löytää hyödyntämättömiä mahdollisuuksia sekä tunnistaa erilaisia ratkaisuja isoihinkin haasteisiin. Näitä voisi sanoa tärkeimmiksi tulevaisuuden taidoiksi. Itse koin tärkeäksi positiivisen vahvistamisen ja kannustavan ohjaamispalautteen antamisen nuorille. Oli hienoa huomata, miten pienenkin onnistumisen huomioiminen ja siitä kehuminen näkyi nuoren kasvoilla. Lemmilän koulun oppilaista useat ovat usein toittuneet olemaan aiemman koulutaustansa myötä niitä ”häiritsijöitä ja hankalia” ja onnistumisen kokemuksia ei ole juuri kertynyt. Joillekin on jopa vaikeaa ottaa hyvää palautetta vastaan.

Oppilaat tarvitsevatkin keskeisen oppimismotivaation taitoja, jotka ovat taitoja luoda uutta arvoa maailmaan, ottaa vastuuta ja sovitella. Näin tulevaisuuden maailma voi pysyä tasapainossa ja selvitä vastoinkäymisistä. (Salmela-Aro 2018, 9.)

6.4 Motivaatio rakennetaan yhdessä

Yhdessä tekeminen luo yhteisiä muistoja, mikä taas tukee ryhmän yhteisöllisyyttä. Taideopetuksessa mukana olleena, oli hienoa havaite se, kuinka hyvin kaikki oppilaat pystyivät hyvin pienissä ja ahtaissa tiloissa toimimaan yhdessä ilman yhtään konfliktia. Siksi jäinkin pohtimaan tilojen merkitystä toiminnan suunnittelussa.

Oppilaat suuntaavat motivaatiotaan yhdessä muiden kanssa ja viime aikoina oppimismotivaatiotutkimuksessa yksilöllisen näkökulman sijaan onkin korostunut oppimismotivaation sosiaalinen ulottuvuus. Oppimisen ja motivaation tutkimuksen kuvaamisessa onkin keskitytty yksilön kognitiivisten ja motivaationaalisten prosessien sijaan yhä enemmän sosiaalisen ja tunnesidonnaisen vuorovaikutustapahtuman sekä yhdessä oppimisen kuvaamiseen, eli yhteissäätelyyn. Toisin sanoen tulevaisuutta rakennetaan yhdessä. (Salmela-Aro 2018, 15.)

7 Eettisyys ja luotettavuus

Taidepolku on eettisyydeltään ja luotettavuudeltaan kestäväää toimintaa, koska se tukee tärkeitä arvoja, joita ovat: läsnäoleva kohtaaminen, yhteisön sisäinen vuorovaikutus ja dialogi, taiteen keinoin pohditut teemat, kuten yhteisö ja yksilö, itsetunto ja sen vahvistaminen, ymristö teemat ja kestäväkehitys sekä osallisuuden ja vaikuttamisen kokemuksen vahvistaminen.

Taidepolku antaa mahdollisuuden kohtaamisille, joissa aikuinen voi vahvistaa nuorten moraalikäsitystä maailmasta.

Olen tuonut opinnäytetyöhön tärkeitä sijaishuollossa kohtaamiani teemoja ja avannut niitä taiteen menetelmin ja asianmukaisiin lähteisiin nojaten. On ollut vaikuttavaa avata tärkeitä kasvun teemoja taiteen kautta, esimerkkinä vaikka itsetunto, yhteisöllisyys, yksilöllisyys, vuorovaikutus, vaikuttaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. Taide koskettaakin ihmisen tunne- ja kokemusmaailmaa ja sen vaikutukset kohdistuvat mieleen, tunteisiin ja kokemukseen elämännäköisestä. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 47.) Taideosallistuminen vaikuttaa ihmisen terveyteen monikanavaisesti ja WHO:n 2019 julkaisema raportti tuo esiin taideosallistumisen vaikutuksia terveyteen. Raportissa tuodaan esiin terveyden kannalta keskeisiä osatekijöitä, jotka ovat kytköksissä taiteen tekemiseen ja kokemiseen. Haluan tähän tuoda muutaman esimerkin: taideosallistuminen aktivoi aisteja, taideosallistuminen stimuloi mielikuvitusta, taideosallistuminen herättää tunteita, taideosallistuminen antaa kognitiivista stimulaatiota, taideosallistuminen tuo sosiaalisen vuorovaikutuksen äärelle ja taideosallistuminen on itsessään fyysistä toimintaa. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 40.) Näiden taiteen tekemiseen ja kokemiseen kuuluvat komponentit voivat saada aikaan erilaisia psykologisia, fysiologisia, sosiaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä vasteita. Psykologisista vasteista mainittakoon esimerkkinä parantunut tunteiden säätely, minäpystyvyyden vahvistuminen ja selviytymiskeinojen kehittyminen. Fysiologisia vasteita taas ovat tehostettu immuunitoiminta, korkeampi sydän- ja verisuonireaktiivisuus sekä matalampi stressihormonivaste. Sosiaalisia vasteita taas ovat yksinäisyyden ja eristyneisyyden väheneminen ja sen kautta sosiaalisen tuen lisääntyminen. Käyttäytymiseen liittyviä vasteita ovat esimerkiksi liikunnan lisääntyminen sekä erilaisten taitojen kehittyminen. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 41.)

Taiteen tuominen sijaishuoltoon yhdeksi hoitavaksi menetelmäksi on selkeää sosiaalialan palvelumuotoilua ja oman työn kehittämistä asiakaslähtöisyydestä käsin. Työskentelen itse sijaishuollossa vaativan laitoshoidon kontekstissa, jossa joudumme lähes päivittäin miettimään menetelmällisyyttä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja kuntoutumiseen. Luovat menetelmät ovatkin päivittäisessä työssä erittäin hyväksi havaittuja ja paljon käytettyjä. Toki olemme saaneet työnantajan puolesta myös koulutusta tästä esimerkkinä DKT - dialektinen käyttäytymisterapia lastensuojelussa, johon on helppo yhdistää myös luovaa työskentelyä. (DKT-yhdistys.fi) Sijaishuollossa tehtävä työ on ratkaisukeskeistä ja hyvin intensiivistä, mutta onneksi sitä ei tarvitse tehdä yksin. Lemmilän vahvuus on yhteisö, jonka tueksi toivon Taidepolku menetelmänkin tulevan.

Opinnäytetyön prosessi on ollut monivaiheinen, sillä olen tutustunut Lemmilän kouluun ja yhteisöön jo syksyllä 2021, kun olin sijaishuollon puolella suorittamassa toista sosionomin harjoittelua. Toteutimme sosiaalityö koulussa-kurssin tiimoilta Lemmilän koulun oppilaille hyvinvointipäivän keväällä 2022, lisäksi toteutin viimeisen harjoitteluni kehittämistyönä

laadukkaan taideopetuksen demo-opetuksen elokuussa 2022. Kun sitten aloimme suunnitella uutta yhteistyötä tämän opinnäytetyön tiimoilta, osallistuin jälleen Lemmilän koulun käsityötunneille huovutuksen merkeissä keväällä 2023. Itse Taidepolkuun konseptina pääsin tutustumaan kesällä 2023 Lemmilän koulun opettajan kanssa, jonka jälkeen työ lähtikin kehittymään mielessäni kohti lopullista asuaan, jonka nyt näemme. Matka on ollut mielenkiintoinen ja opettanut paljon siitä, mihin taiteesta ja taideosallistumisesta on. Tätä opinnäytetyötä varten hain tutkimusluvan Hyvinkään kaupungilta ja sain sen jo hyvissä ajoin kesällä 2023.

6.3 Palaute Lemmilän koulusta

Palautteen tästä opinnäytetyöstä antoi työelämä kumppanin edustajana toiminut erityisluokanopettaja Tiina Lesonen, Lemmilän koulusta. Palautteessa kerrotaan Lemmilän koulun toiminnasta, kohderyhmästä sekä opetusmuodoista. Palautteessa kerrotaan myös aiemmasta yhteistyöstämme sekä yhteisestä käynnistä Hyvinkään taidepolulla. Palaute opinnäytetyöstä on hyvää niin käytännön kuin teoriansikin osalta. Lisäksi toiveissa olisi mahdollinen jatkoyhteistyö Laurea ammattikorkeakoulun kanssa ja ehdotetut teemat ovat hyvin ajankohtaisia, kuten kotiopetus-ajatuksia sen kehittämistä ja missä tapauksessa sitä tarvitaan vai tarvitaanko sekä koulupudokkaat ja niiden ohjaaminen.

6.4 Oma pohdintaa

Taidepolku oli alusta alkaen loistava idea ja sitä on ollut antoisaa pohtia. Erityisen mielenkiintoista on ollut pohtia tärkeisiin teemoihin sopivia teoksia. Koen taitteen loistavaksi välineeksi tärkeiden teemojen käsittelyyn. Itse olen aiemmin ollut enemmän kiinnostunut draaman ja sanataiteen käytöstä itseilmaisun muotona, joten Taidepolku on avannut itselle uusia ajatuksia taiteen käytöstä sosiaalialalla. Kiinnostus taiteen ja kulttuurin tuomaan hyvinvointiin on herännyt jo kauan sitten ja Taidepolku ja sen työstäminen on sitä vain vahvistanut. Lähitulevaisuuden toiveissa olisikin YAMK-opinnot kulttuurihyvinvoinnin opetusohjelmassa.

Olen tämän opinnäytetyön jälkeen hyvin vakuuttunut ja vaikuttunut siitä mihin taiteen keinoin voidaan vaikuttaa sijaishuollossa. Oman työni kautta tiedän, että mielenterveyden häiriöitä hoidetaan paljon lääkkein, koska hoitotakuu ei aina toteudu ja sekä lasten- että nuorten psykiatria on suuressa kriisissä. Sosiaalialan palvelumuotoilulle onkin selkeää tilausta ja työn kehittämälle tilaa, kunhan vain rohkeutta ja innostusta riittää. Itse työskentelen kuntasektorilla, joka on jäykkä uusien toimintamallien suhteen ja siksi koen työyhteisön kehittämisyönteisyyden ja reflektiivisen työotteen erittäin tärkeäksi. Tämän opinnäytetyön tiimoilta olen pohtinut työyhteisön yhteisöllisyyden merkitystä työnlaatuun ja vaikuttavuuteen. Itselle on ensiarvoisen tärkeää työkavereiden tuki vaikeissa asiakastilanteissa ja työn arjessa. Seuraan aktiivisesti mediassa käytävää keskustelua lastensuojelusta ja sijaishuollosta sekä lastensuojelulakiin toivottavista muutoksista tai mahdollisesti koko lain päivittämisestä. Jos ja

kun sitä lähdetään tekemään, toivon siihen otettavan aktiivisesti mukaan ne konkreettisen lastensuojelun ja sijaishuollon työntekijät, jotta ollaan kiinni konkretiassa.

Lähteet:

Painetut:

Ahtola, A. 2016. Psykkinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alhanen, K. 2024. Dialogikirja. Tallinna: Into Kustannus Oy.

Green, M. & Soulanto, M. 2009. Mystisen liskon etsijät - Luontotehtäviä ja tarinoita. Vaasa: Luonto-Liitto ry.

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. 2020. TAIDETTA!. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus (TAIKE).

Hokkanen, L. 2009. Vaikuttavaa! Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin.

Keinonen, T., Vaajakallio, K. & Honkonen, J. 2013. Hyvinvoinnin muotoilu. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Keltikangas - Järvinen, L. 1998. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.

Känkänen, P & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa - kohti tilaa ja kokemuksia. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmela-Aro, K. 2018. Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Seikkula, J. 2022. Dialogi parantaa - mutta miksi?. Tallinna: Kuva ja Mieli Oy.

Talvio, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Toivakka, S & Maasola, M. 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lait ja asetukset:

Hallintolaki 6.6.2003/434. Viitattu 15.4.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O2L4>

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019. Viitattu 6.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

Nuorisolaki 21.12.2016/1285. Viitattu 7.1.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285#Pidm46434451372224>

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013. Viitattu 6.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 6.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Sähköiset:

Dialogiset toimintatavat 2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.1.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat>

DKT-dialektinen käyttäytymisterapia 2024. Viitattu 18.3.2024. <https://dkt-yhdistys.fi/ammattilaisille/>

Erilaisuus on matka, tehylehti 2016. Viitattu 15.2.2024. <https://www.tehylehti.fi/fi/blogit/mainio/erilaisuus-matka>

Hyvinkään kaupungin opetussuunnitelma 2023. Viitattu 7.11.2023. <https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/opetuksen-tietopankki/opetussuunnitelma/>

Hyvinkään Palas Taidepolku 2024. Viitattu 7.1.2024. <https://www.aamuposti.fi/paikalliset/6014556>

Kuka keksi rauhanmerkin? Historianet.fi 2020. <https://historianet.fi/yhteiskunta/politiikka/kuka-keksi-rauhanmerkin>

Lemmilän koulu osaksi Hyvinkään opetustoimea vuonna 2021. Viitattu 22.4.2024. <https://mo-tiivilehti.fi/lehti/artikkeli/helsingin-kaupunki-tahtoo-eroon-pienesta-erityiskoulusta-unoh-tuiko-paattajilta-lastensuojelussa-olevien-nuorten-etu/>

Lemmilän lastenkoti 2024. Viitattu 22.4.2024. <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/huostaanotto/lastenkotitoiminta-ja-lastenkodit/lemmilan-lastenkoti>

Linkdesing 2023. Työpajojen fasilitointi ja koulutus luovat tiivistä yhteistyötä. Viitattu 7.11.2023. <https://linkdesign.fi/tyopajojen-ja-koulutusten-fasilitointi/>

Niityt ja luonnon monimuotoisuus, 2021. Viitattu 3.3.2024. <https://www.hyvinkaa.fi/asuinymparisto-ja-rakentaminen/puistot-metsat-ja-leikkipaikat/niityt/>

Punasavi - luonnonsaven käsittely, 2020. Viitattu 3.3.2024. <https://kerafiiikka.com/luonnonsaven-kasittely/>

Värit ja värioppi - värin ominaisuuksia. Viitattu 15.2.2024. <https://serlachius.fi/suunnittelevierailusi/koululaisohjelmat/taidekoulu/miten-taideeos-syntyy/varit/>

WHO:n raportti taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista, 2019. Viitattu 18.3.2024. <https://taikusydän.turkuamk.fi/yleinen/maailman-terveysjarjesto-whon-raportti-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksista/>

Muut:

Ideapakka - palvelumuotoilu. <https://ideapakka.fi>

Ideapakka - ryhmäytyminen. <https://ideapakka.fi>